

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ПРЯКИЯ

Брой 10 • год. ХСVII • 29 май 2020 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

СТЕФАН КАРАДЖА СТРАШНА ХАЛА, ЮНАК И ОРЕЛ В ПЛАНИНАТА

Той беше юнакът с горещата кръв,
Караджата храбър, в битките пръв...
(Иван Вазов)

Четете на стр 4 и 5

21 МАЙ – СВЕТИ РАВНОАПОСТОЛИ КОНСТАНТИН И ЕЛЕНА
ТОВА Е И ДЕНЯТ НА НЕСТИНАРСТВОТО

ТЪРЖЕСТВЕНА СВЕТА ЛИТУРГИЯ В ОДРИН

На 21 май по традиция Съюзът на тракийските дружества в България организира Национален тракийски събор и почита храмовия празник на българската църква „Св. Св. Константин и Елена“ в Одрин. Тази година, поради епидемичната обстановка традицията не бе спазена, но тракийци почетоха на Светите равноапостоли Константин и Елена пред иконите в домовете си. Храмовият празник на църквата „Св. Св. Константин и Елена“ в Одрин бе отбелязан с литургия, отслужена от отец Александър Чакърък, подпомогнат от уредника на храма Христо Христов

и от Мария Чакърък. На литургията присъстваха Васил Вълчев – генерален консул на Република България в Одрин, Радослава Кафеджийска – първи секретар в консулството в Одрин и служители от Генералното консулство. Българските дипломати в Одрин поднесоха цветя пред паметника на екзарх Антим Първи в двора на църквата „Св. Константин и Елена“.

Четете на стр. 3

ял празник на българската църква „Св. Св. Константин и Елена“ в Одрин и борбата на Истанбулския патриарх с паметника на Екзарх Антим I от д-р Вана Иванова.

СПАСОВДЕН НА БАКАДЖИКА

Хроника на Националния тракийски християнски събор

Манастирът „Св. Спас“ на връх „Бакаджика“ е съществувал още в ранното Средновековие, но по време на турското робство е разрушен. В края на 18 и началото на 19 век бил отново възстановен, но по време на Априлското въстание манастирът е опожарен и срина до основи.

Руски манастир „Св. Александър Невски“ на възвишението „Бакаджика“ край Ямбол е първата обител в България, носеща името на руския войн-свещец и покровител на полка, освободил София. През 1879 г. на възвишението „Бакаджик“ на 14-16 км от Ямбол започва изграждането на първия у нас храм-паметник, посветен на приключилата година по-рано Руско-турска освободителна война (1877–1878 г.). Инициатор за издигането на храма е ген. Михаил Скобелев. Неговата 30-а пехотна дивизия се установява в Ямбол в края на 1878 г. В началото на следващата година 35-годишният ген.-лейтенант обсъжда с ямболци идеята си да се изгради църква „за увековечаване спомена от пребиваването

на русите на бойното поле по време на Освобождението на България от турско иго“, е записано в едно от обръщенията за материална помощ. Решено било тя да бъде вдигната на северната страна на възвишението Бакаджика. За място било избрано това, на което по време на Априлското въстание (1876 г.) имало стар манастир „Св. Спас“. Твърди се, че ген. Скобелев лично е избрал Бакаджика за място на бъдещия храм, който започва да се строи в началото на 1879 г. от войниците от 30-а пехотна дивизия. Средствата за строежа са набирани чрез волни пожертвувания в Русия и в България. Дарителки са майката на Белия генерал – Олга Николаевна Полтавцева-

Скобелева и неговата сестра – княгиня Белоселска. Населението пък, доста бедно и малоимотно, помагало предимно с труд. На празника Свети Спас хората докарвали кой каквото може да отдели – вълна, жито, коноп, кожи и разигравали стоките на търг, а средствата от продажбата им влагали във касата за градежа. Църквата „Св. Ал. Невски“ била замислена и построена с размери 16,70 м дължина и 5,20 м ширина. В нея, по стар обичай, било направено и женско отделение за богомолките, каквито се правели по време на турското робство. На 12 май 1879 г., в навечерието на изтеглянето на руските войски от България, ген. Скобелев подарява на храма Престолно евангелие и масивен гравирен кръст. Те са съхранени и до днес. След заминаването му основната грижа за строежа пада върху свещеника на Скобелевата дивизия йеромонах Партеций Гетман (роден 1824 г. в Киев – починал на 14 август. 1900 г.). Той става и първият игумен на възникналия при храм-паметника нов манастир, носещ името на стария – „Св. Спас“.

Църквата на Бакаджиките

Продължава на 2-а стр.

ИЛИЕВА НИВА – 2020

Няма българин, няма тракиец, няма човешко същество, което да не настръхне пред извършеното в местността край с.Глумово нечувано зверство.

1913 година е една от най-трагичните в историята на България, поредната страница написана с кръв, но позловеща от другите, защото е писана с кръвта на деца.

В началото на октомври 200 деца са изклани от турците, защото са българи. 200 български деца, 200 тракийчета, чийто живот бе отнет без време. Нищо не може да оправдае случилото се, нищо не може да заличи този спомен.

107 години нашето общество коленичи пред мемориала на невинните детски души.

Обстановката тази година попречи на тракийци да отидат да се поклонят пред паметника. Но това не означава, че онези малки герои са забравени. Наш потомствен дълг е да ги почитаме в душите си, да ги помним и да разкажем на децата си тяхната история.

Защото най-големия паметник е този в нашите души. Когато душата помни, забравя няма и не може да има!

Ние, младежите от Тракийски младежки съюз в България при СТДБ, няма да отмъщаваме, но и няма да забравим! Никога! Ще следваме завета им, ще се поклоним отново и отново пред този подвиг, неподвластен на времето и обстоятелствата!

Ще възпитаме децата си да помнят и знаят!

Тракийски младежки съюз при СТДБ

НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ ПРИЕ ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В УКРАИНА

На 20 май т.г. Народно-то събрание прие декларация, с която изразява протеста на нашата държава срещу политиката на Украйна за асимилиране на българите в Бесарабия, за претопяването им в конгломерата на украинската общност. Правителствените кръгове на Украйна са решили българите в Бесарабия, с главен център Болград, да бъдат „разпарчетосани“ в пет отделни административни единици. По този начин се ликвидира досегашният статут на бесарабските българи да живеят и се развиват в етнически еднородна среда. Нанася се тотален удар на най-многобройната българска диаспора в чужбина, състоя-

ща се от 250 000 души. Не ще и дума: става въпрос за крайно враждебен акт на украинските власти спрямо България, в грубо нарушение на основните принципи на ООН. Украинското външно министерство изрази протест във връзка с приетият от Народно събрание. „Въпросите на административно-териториалното устройство на Украйна са от изключителната компетентност на органите на държавната власт в Украйна. За нас са свършено неприемливи опитите за намеса на чужда държава във вътрешните дела на Украйна“, се казва в изявлението на Министерството на външните работи.

КРЪСТ НАД КОМИТСКОТО СЕЛО СЛАВЕЙНО

На големия християнски празник Гергьовден в с. Славейно, Смолянско (06.05.2020 г.) бе осветен метален кръст с размери 5 x 2 м, поставен на видно място в местността Авлията над селото. Славейно освен със славната си революционна история в борбите за освобождение на родния край от османско владичество, се слави и с богата възрожденска история. Някогашните карлуковци (по старото име на селото Карлуково) са сред първите в Среднородопието, които построяват своя църква с патронно име „Св. Илия“ през 1836 г. Включват се активно в борбата за църковна независимост срещу Гръцката патриаршия в района. Селото дава религиозни дейци, водачи на българите християни, като поп Емануил Тодоров Беев (поп Манолъ) (1858–1927) и поп Ангел Инджов (1866–1939). И двамата са

активни революционни дейатели. Първият е архиерейски наместник на Българската екзархия в Ахъчелебийско (дн. Смолянско) от 1891 до 1898 г., и от 1906 до 1912 г. През първия период първоначално екзархийското наместничество било в родното му село, а после се преместило в с. Долно Райково, където гъркоманството имало силни позиции и българите екзархисти трябвало да му противостоят. Вторият като свещеник в с. Долно Дерекъй, Ахъчелебийско (дн. с. Соколовци) става инициатор за провеждане на събора в местността Рожан, където да се събират българите от свободното отечество с тях, останали в границите на Османската империя. През 1902 г. като свещеник в Даръдере (дн. Златоград) и като ръководител на местната революционна организация е арестуван и осъден на

заточение.

Инициатор за поставянето на кръста в с. Славейно е Георги Серкеджиев с корени от селото. Потомък е на Шишмановия род. Той е поел всички разноси по изработването, пренасянето и инсталирането на кръста. На въпрос за мотивите, които са го накарали да се заеме с това дело, скромно отговаря: „Правя това за здраве“. Подобен кръст е поставил и до параклиса „Св. Великомъченик Георги Победоносец“ в с. Дунево през април, 2019 г. Трябва да се отбележи и името на неговия помощник Кузман Мерамов, който също има родствени връзки със с. Славейно. Кръстът бе осветен от свещеник Николай, служещ в с. Момчиловци. Тепърва предстои мястото и околното пространство да се облагородят и да станат достъпни за разходки. От там се открива хуба-

ва гледка към селото и околността. И така с. Славейно се сдоба с още един християнски символ, което показва приемствеността между поколенията. Постоянните жители на селото с годините намаляват, но потомците на изселените славейновци не забравят своите корени и продължават родолюбивата дейност на своите предци. В случая Георги Серкеджиев продължава дарителската дейност на Пейо Шишманов, живеещ и работещ в САЩ, който направи неколкоструни крупни парични дарения; на Добриня Проданова от

Пловдив; на Кина Бъговска, която също живее и работи в САЩ, и на други потомци на славейновци, живеещи далеч, но носещи в сърцата си Славейно. Благодарим на всички и се надяваме да продължат родолюбивата си дейност.

СПАСОВДЕН НА...

Продължение от 1-а стр.

По време на Първата световна война, когато България е срещу Антантата, руският манастир става жертва на русофобия д-р Васил Радославов, който го разтурва като „гнездо на руския шпионаж“ и интернира монасите в Котел. През 20-те години на XX век обителта възстановява дейността си, но е на подчинение на Задграничната Руска православна църква. Отговорник за България в тази църква е архиепископ Серафим Соболев, почитан като светец и чудотворец. Гробът му е в криптата на руската църква в София. През ноември 1925 г. той ръкополага в руския манастир йеромонах Кирил Попов (роден 1886 г. в Санкт Петербург – починал 1967 г. във Варна), който е и последният руски калугер там. От 1934 г. обителта преминава под ведомството на Българската православна църква.

Самият климат на и около Бакаджиците е лечебен, но местните стари хора твърдят, че това се дължи и на светите молитвеници, обитавали някога тук. Ямболците оценяват тези преимущества скоро след Освобождението. В „Български алманах“ за 1893 г. четем: „През горещината някои семейства от града отиват на Сливенските бани, а други – на манастира „Св. Спас“, намиращ се на 15 км от града.“ Затова и към 1905 г. йеромонах Ювеналий издига до манастира хижа „Бакаджик“. А към 1910 г. той вече е издълбал в скалата срещу манастира 15-метрова изкуствена пещера, която е служела и вместо хладилник. През 1930 г. ямболските туристи описват тази пещера така: „Две фигури, изваяни в самата скала, подкрепят свода, а по-навътре са изработени статуите на Исус Христос и Самарянката при кладенеца. Водата на последния се смята от околното население за целебна и не липсват случаи, когато голямата вяра е донасяла изцеление.“

А в самия храм „Св. Ал. Невски“ на обителта днес може да се види интересна сбирка от руски икони, някои от които изработени от зографи-монаси на Киево-Печорската лавра. Запазени са и две руски църковни знамена (хоругви), на едно от които е изобразен патронът и покровител на храма св. Ал. Невски. Те също са донесени от Киево-Печорска лавра. Иконостасът, с хубава релефна украса в геометричен стил, е дело на руски монаси. В олтаря се намира дарохранителница с характерен руски кръст. Освен Евангелието – дар от ген. Скобелев, с личния му подпис (известно като „Златното евангелие“). Храмът „Св. Ал. Невски“ притежава до май 2002 г. и т.нар. Сребърно Евангелие, отпечатано в Русия през 1751 г. През май 2002 г. обаче то е откраднато. За да бъдат опазени Скобелевите златни евангелие и кръст са предадени за съхранение в Националния институт за паметниците на културата. Ценна реликва са двете

корици, между които има няколко страници с имената на загиналите от Скобелевата 30-а пехотна дивизия 462 руси и 449 българи. Те са изписани и върху мраморните плочи на изградената през 1978 г. в близост до храма мемориален паметник.

През 1998 г. тракийското дружество възражда ежегодния събор „Спасовден“ в местността „Бакаджиците“, край Ямбол, като регионален празник на Ямбол, а от 2000 г. като Национален тракийски християнски събор „Спасовден“. През 1998–99 г. се състояха два регионални събора в м. „Бакаджиците“, докато беше взето решение регионалният тракийски събор да стане национален тракийски християнски събор под наименованието „Спасовден“. Решението за подновяване на събора се взе с благословията на Сливенския митрополит Йоаникий и молбата на председателя на СТДБ Костадин Карамитрев. Той присъства на Първия регионален събор. На Втория тракийски регионален събор беше оповестено решението за издигане на паметен знак за отбелязване на годишнината от заселването на тракийските бежанци в Ямбол.

През същата година (1999) се проведе II-я регионален събор на тракийските дружества на Бакаджиците, на Спасов ден, на който беше взето решение съборът да стане национален тракийски християнски събор. Празникът е залегнал в календара на СТДБ, сред най-големите национални прояви през 2000 година.

През месец юни 2000 г. се състоя Първият национален тракийски християнски събор „Спасовден“ в м. Бакаджиците. Гости на тържеството по повод откриването на паметника бяха: председателят на СТДБ – Костадин Карамитрев, Сливенския митрополит Йоаникий, кметовете на общините Ямбол и Тунджа, гости от тракийските друже-

ства в България. Вторият национален тракийски събор съвпадна с 24 май. През 2002 г. се проведе Третият национален тракийски християнски събор „Спасовден“. Четвъртият бе през 2003 г. Гости на събора бяха председателят на СТДБ Костадин Карамитрев, Сливенския митрополит Йоаникий. Съборът и надпояванията продължиха до късен следобед и завършиха с хоро.

През 2004 г. Петият събор бе под надслов „С песните за Капитан Петко войвода – величие и героизъм“. Участваха тракийските дружества в региона и страната. През м. юни 2005 г. се проведе Шестият национален тракийски християнски събор „Спасовден“. Въпреки мрачния и дъждовен ден присъстваха гости от Ямбол, региона, Стара Загора, Бургас и други населени места. Почетни гости бяха председателят на СТДБ Костадин Карамитрев, председателката на ТЖС – Петра Мечева, кметът на община Тунджа – Георги Георгиев и др. До 2009 г. в събора участваха не по-малко от 35–40 самодейни състави и 30–40 индивидуални изпълнители, дори и професионални състави ни гостуваха. Християнският празник „Възнесение Господне“ (Спасовден) е подвижен, на 40-я ден след Великден, но винаги в четвъртък, което е по време на пролетта, радостно озарената от слънцето и променена в зеленина и цветя земя, природа, чийто аромат и слънце, живот, те омайват и възвисяват!

През 2009 г. на 26 май, преди откриване на събора се случи трагичен инцидент с автобус, който аварира и причини смъртта на 18 души, сред тях и 11 членове на дружеството и 7 гости. По този повод, трагедията и скръбта по жертвите, съборът беше отложен в продължение на 5 години.

На 26 май 2010 г. по повод трагичния пътен инцидент на събора през май 2009 г. съвместно с общините „Ямбол“, „Тунджа“ и Архиерейско наместничество на лобното място на загиналите беше поставен паметен знак и отслужена панихида от дружеството. Всяка година членове на Управител-

ния съвет на паметния ден посещава паметника на трагично загиналите тракийци на „Бакаджиците“.

Възобновяване на провеждането стана на 21 май 2015 г. в с. XI-я национален тракийски християнски събор „Спасовден“. На него присъстваха 16 самодейни състави от Ямболска област. Гости на събора бяха Красимир Премянов – председател на СТДБ, зам.- областните управители, зам. кметове на общините „Тунджа“ и „Ямбол“ и др. Поднесени бяха цветя пред паметника на загиналите при злополуката тракийци

XII-я Национален тракийски християнски събор „Спасовден“ се състоя на 9 юни 2016 г. – присъстваха 19 самодейни състави от Ямбол и България. Гости на събора бяха Красимир Премянов – председател на СТДБ, председателите на тракийските дружества в Варна, Бургас, Сливен, Ивайловград, Стара Загора, кметовете на общините „Ямбол“ и „Тунджа“ и др

XIII-я Национален тракийски християнски събор „Спасовден“ се проведе на 25 май 2017 г. съвместно с общините „Ямбол“ и „Тунджа“ с участието на 16 състави и 14 индивидуални изпълнители. Гости на събора бяха Красимир Премянов – председател на СТДБ, председатели на тракийските дружества, зам. областните управители, кметовете и др.

XIV-я Национален тракийски християнски събор „Спасов ден“ се проведе на 17 май 2018 г. съвместно с общините „Ямбол“ и „Тунджа“ – участваха 28 състави и 17 индивидуални изпълнители. По инициатива на председателя на УС беше отправено писмено предложение до кметовете на общините „Ямбол“ и „Тунджа“ за съвместно провеждане на Националния тракийски християнски събор „Спасовден“ и съфинансирането му. На 17 май членове на дружеството поднесоха венец и цветя пред паметника на загиналите при злополуката тракийци. Гости на събора бяха Красимир Премянов – председател на СТДБ, председатели на тракийските дружества, зам.- областните управители, кметове и др.

В провеждането на XV-я Националния тракийски християнски събор „Спасовден“ на „Бакаджиците“ – 6 юни 2019 г. – участваха 16 състава и 8 индивидуални изпълнители. Гости на тържеството бяха Красимир Премянов – председател на СТДБ, зам.-областни управители, кметът Георги Георгиев и зам. кметовете на община „Тунджа“, зам. кметове на община „Ямбол“, председатели и представители на тракийски дружества от Сливен, Карнобат, Средец и други.

Тази година вследствие на епидемията е наложена забрана за провеждането на обществени прояви и събиране на хора, но ние ще продължим традицията, защото тя не само е завещана от предците и вярата ни, но ни дава сила на духа, националния, българският, да продължим своя ход във времето...

Събра и подреди: Михаил Вългов

ВАРТОЛОМЕЙ СРЕЩУ БЪЛГАРСКИЯ ВЕЛИКДЕН

Храмовият празник на българската църква „Св. Св. Константин и Елена“ в Одрин и борбата на Истанбулския патриарх с паметника на Екзарх Антим I

Д-Р ВАНЯ АНГЕЛОВА ИВАНОВА

На 21 май е храмовият празник на българската църква „Св. Св. Константин и Елена“ в Одрин, която е построена през 1869 г. от майстор Константин Казаков, благодарение на средствата на родолюбиви българи. Тя носи името на Светите равноапостоли Константин и Елена.

Император Константин е владетелят, издал през 313 г. Миланския едикт, с който спира преследванията на християните и въвежда християнството като официална религия в Римската империя. Елена е неговата майка, която остава в паметта на поколенията с благочестивия си начин на живот и с множеството построени манастири. Заради делата си в защита на християнската вяра, императорът и неговата майка са канонизирани за светци.

Църквата „Св. Св. Константин и Елена“ в Одрин се превръща в средище за духовния живот на православните в Османската империя. След Балканската война сградата е изоставена, а по-късно разграбена и опожарена.

През 2008 г. духовната обител е обновена в автентичния си вид със съдействието на българската държава, родолюбиви българи и Съюза на тракийските дружества в България (СТДБ).

СТДБ е организация, чиято стратегия включва защита на българщината и православието, популяризиране тракийското културно и историческо наследство, защита на човешките и имуществените права на тракийци и техните потомци. Реализирането на стратегията включва издигане на паметници, в които се вражда паметта и историческата истина за трагедията на тракийските българи и техните борби за освобождение и съхраняване на българския дух. Част от тази родолюбива дейност е инициативата за поставянето на бюст паметник на Екзарх Антим I (1816–1888) в двора на българската църква „Св. Св. Константин и Елена“ в Одрин.

На 17 октомври 2010 г. паметникът е открит от тогавашния председател на СТДБ К. Карамитрев. На откриването на мемориала присъстват министър Божидар Димитров, авторът на паметника проф. Валентин Старчев, генералният консул на България в турския град Вълчо Марков

и стотици тракийци, за които Антим I е един от тях. Неговото име е свързано с борбите им за независимост и за съхранението на българската им идентичност.

Паметникът е символ на искрената благодарност на тракийци за грижите на Екзарх Антим I към изстрадалото българско население в Одринска Тракия, останало в пределите на Османската империя, което през 1913 г. е подложено на нечовешки зверства и издевателства. Прогонено от турците, то е принудено да търси спасение в различни краища на българската държава, изоставяйки родните си места и наследствени имоти. **Драматични събития още тогава са описани в изследването на академик Любомир Милетич „Разорението на тракийските българи“, и е съвсем разбираемо и естествено инициативата за създаването на паметника Екзарх Антим I да принадлежи на Съюза на тракийските дружества в България.**

Този първи български паметник в Турция предизвиква недоволството на Истанбулския патриарх Вартоломей, който периодично поставя въпроса за неговото премахване от двора на българския храм „Св. св. Константин и Елена“. Още при поставянето на паметника патриарх Вартоломей се обявява против и нарича Екзарх Антим I схизматичен духовник.

Уместно е да се припомнят фактите, свързани с българогръцките църковни отношения след 1396 г., които дават отговор на въпроса защо паметникът на Екзарх Антим I предизвиква периодично гнева на Истанбулския патриарх Вартоломей.

След падането на България под турска власт през 1396 г. Българската православна църква загубва своята независимост (около 1416 г.), понижена е в ранг на митрополия и нейният диоцез преминава под юрисдикцията на Цариградската патриаршия. Част от западните български земи остават под юрисдикцията на Охридската архиепископия и сръбската Ипекска патриаршия, които през 1767 г. и 1768 г. също престават да съществуват. Така духовният живот на българите се оказва под контрола на Цариградската гръцка патриаршия, която е официалният представител на всички православни христия-

Откриването на паметника

ни пред султанската власт. Последният български патриарх – Евтимий Търновски е заточен в Бачковския манастир, а оцелялото българско духовенство е подчинено на назначения от Константинопол митрополит Йеремия. Висшият клир се заменя изцяло с гръцки духовници, а в богослужението се въвежда гръцки език.

Падането на България под турско робство съществено променя ролята и мястото на вярата и църквата в живота на българския народ. През тези съдбовни за българите времена религиозната принадлежност започва да се отъждествява с българската народностна принадлежност. Въпреки липсата на държавна и църковна организация, въпреки унищожените стотици църкви и манастири, българското духовенство остава достоен духовен водач на своя народ. По време на робството българското духовенство поддържа жив не само спомена за държавността, но и за независимата Българска патриаршия.

В края на XVIII и началото на XIX в. патриаршеската администрация и висшият гръцки клир, решени да реализират „мегали-идеята“ за възстановяване на Византийското имперско наследство, започват елинизацията на чуждозичното православно население. Повечето епископи и голяма част от градските свещеници са заменени с гръцки клирици. Голяма част от славянските книги и ръкописи са унищожени, за да бъде заличена историческата памет. Това поражда недоволството на българите и през 20-те години на XIX век се слага началото на половинвековната църковно-народна борба, която привлича вниманието на Ве-

ликите сили. Намесата на последните в българо-гръцката разпра принуждава турското правителство да се намеси за нейното окончателно разрешаване.

На 28 февруари 1870 г. Високата порта издава ферман за създаването на независима българска църква под името „Българска екзархия“. В нейния диоцез, състоящ се от 15 епархии, са включени почти всички територии, населени с българи. За останалите области със смесено население се предвижда да се проведе народно допитване, за да се определи съгласно предпочитанията на населението под чия власт ще премине. През 1874 г. съгласно фермана в Скопско и Охридско е проведено допитване и мнозинството от населението заявява желание да се присъедини към Екзархията В резултат от плебисцита турското правителство издава бекати за назначаване на владци в двете епархии и диоцезите на Екзархията. През 1871 г. в Цариград се провежда български църковно-народен събор от представители на епархиите в Северна България, Тракия и Македония, който изработва и приема Устав на Българската екзархия.

На 16 февруари 1872 г. за екзарх е избран Видинският митрополит Антим I. Веднага след неговия избор за екзарх започва назначаването на митрополити и епископи. Така завършва борбата на българите за национално – духовна и културна еманципация през XIX в. Антим I е личност с изключителен принос за развитието на българската нация през втората половина на XIX век. Произхожда от многолюдно семейство на отрудени тракийски бълга-

ри и има нелека съдба. Роден е през 1816 г. в Лозенград, Източна Тракия, която днес е в Турция, със светското име Атанас Михайлов Чалъков. Началното си образование получава в родния си град, след което заминава да учи занаят в Цариград. Не след дълго заминава за Света Гора – Атон, където приема монашество в манастира „Каракал“ с името Антим. По-късно е причислен към братството на Хилendarския манастир. Именно там се научава да чете и пише на български език и прочита „История славянобългарска“. През 1843–1844 г. учи в най-реномираното светско училище в Османската империя – Великата гръцка народна школа в цариградския квартал Куручешме. През 1848 г. завършва с отличие първия випуск богословското училище на о-в Халки, Гърция. Учи в Одеската духовна семинария със стипендия, издействана от руския консул в Измир. Продължава образованието си в Московската духовна академия, която завършва през 1856 г. с магистърска степен по богословие. Заради качествата си той бил ръкоположен в йеромонашески сан лично от митрополит Филарет Московски. Завръща се в Цариград и Патриаршията го удостоява с архимандритско достойнство. Известно време е преподавател и ректор на богословското училище на о. Халки. През 1861 г. архимандрит Антим е ръкоположен за Варненско-преславски, а през 1868 г. – за Видински митрополит. Въпреки че е имал възможност за спокоен живот в средите на висшия клир на Цариградската патриаршия, той избира да защитава българските национални интереси. Като Видински митрополит Антим се включва активно в борбите за църковна независимост и това предопределя целия му по-нататъшен път.

В историята той остава винаги като първият екзарх на Българската православна църква (БПЦ), като духовник, верен до края на дните си на своя народ, като безспорен обществен авторитет. Като всеки висш духовник, той до голяма степен е и политик. Движението за постигане на българска църковна независимост през XIX век не е само религиозен проект, а един от най-големите и успешни политически проекти на българите, живеещи

под османска власт. Тогавашният български политически елит успява не само да отдели църквата ни от властта на Цариградска патриаршия, но и да очертае със съгласието на Високата порта териториите, населени преимуществено с българи. На практика с учредяването на Българската екзархия се определят възможните бъдещи граници на самостоятелната българска държава, които се утвърждават от официалните турски власти. В този смисъл първият Български екзарх е реален политически представител на православните българи, живеещи в империята. Не случайно изборът му се утвърждава от Високата порта, а Цариградската патриаршия възприема този акт като силна политическа заплаха за своето господство и още през септември 1872 г. обявява новоучредената Българска екзархия и нейните водачи за схизматични.

След Априлското въстание през 1876 г. и последвалите го жестокости Екзарх Антим I поема огромна лична отговорност и с риск за живота си отказва да участва в опитите за тяхното прикриване от страна на Високата порта.

Организира помощи за пострадалото население, изпраща доклад до посланиците на Великите сили в Цариград, уведомява техните правителствата за турските жестокости, като на свои разходи изпраща Марко Балабанов и Драган Цанков в Западна Европа, а сам оглавява делегация до турското правителство в защита на българския народ.

Дейността на Екзарх Антим I подпомага свикването на Цариградската посланическа конференция през декември 1876 г. Въпреки натиска на турския външен министър, той отказва да изпрати благодарствен адрес от името на българския народ до султана и конференцията, с думите: „Не можем да благодарим на правителство, което коли, беси и угнетява народа!“

Заради тези си действия заплаща висока цена. Под натиска на турското правителство през април 1877 г. Екзарх Антим е принуден да подаде оставка, а турският султан издава официална заповед за свалянето му от екзархийския престол. През юни с. г. е изпратен на заточение в Анадола, Мала Азия. Негови са думите: „Ще бъда блажен, ако с моята саможертва възкръсне България за нов свободен живот!“

В писмо до Руския император Александър II, Екзарх Антим I описва тежкото положение на българския народ и моли царя да се застъпи за България. През март 1878 г., след освобождението от турско робство, в резултат на обща амнистия Екзарх Антим е освободен и взема дейно участие в изграждането на новата българска държава.

Продължава в следващия брой

СТЕФАН КАРАДЖА

СТРАШНА ХАЛА,

**Той беше юнакът с горещата кръв,
Караджата храбър, в битките пръв,
мъдрец в съвета, орел в планината,
на четата гордост, слава на борбата,
на Хаджи Димитър съратник и брат,
като него храбър, като него млад.**

Иван Вазов

КИРИЛ МОМЧИЛОВ

Легендарният войвода Стефан Караджа е роден на 11 май 1840 година в село Ичме (днес Стефан Караджово), Ямболска област. Майка му Калина/Каля Маринова Згурьова била от Бимбеловия род от войнишкото село Факия; баща му Тодор Димов е също от известен в историята на антиосманската съпротива род – Узунниколовци. Прадядо му Никола Узун починал през 1817 г., дядо му Димо – неизвестно точно кога, но сравнително млад. Жена му се казвала Търна и имала пет деца. Вторият син на Димо и Търна – Тодор, е роден през 1792 г., известен като Тодор Търнин по името на рано овдовялата си майка. През 1825 г. Тодор се оженил за Каля, която му родила осем деца, от които четири умрели още малки.

Тодор Димов бил от ония българи, които не скланияли глава пред турците. Като не можел да гледа повече как каймаканинът безчинства в селото, една вечер го пресрещнал на улицата и го убил с кривака си. Същата нощ бащата натоварил невръстните си деца, малко покъщнина и дрехи на каруцата, подкарал конете и с жена си Каля не осъмнали в Ичме. Беззащитното семейство през 1847 г. стигнало Северна Добруджа – от село на село: най-напред в Долно Чамулии, Бабадагско, Бейдауд, Сарьюрт, Потур, отново в Долно Чамурлии, докато в средата на 1854 г. отишли да живеят в град Тулча.

В 1850 г. починала жената на Тодор, грижите за малкия Стефан поели по-голямата му сестра Търна и съпругът и Никола Станев. Зетят настанил Стефан да се учи на четмо и писмо при даскал Енчо Кузманов, а в свободното време момчето му помагало в дюкяна.

Нерадостно било детството на Стефан Тодоров Димов. Лишен отрано от майчина грижа и ласка, той става пръв помощник на баща си – работи като говедарче, обушарче и пазвантче (нощен пазач). Ала дребният му ръст криел неподозирана сила и изключителна ловкост за годините.

От малък Стефан обичал да се бори с другарчетата си. Често се биел с турците, които се подигравали на бедните. Силен, буен, непокорен – такъв го описват съвременниците му. За безстрашието му от турците е особено характерна случката, която очевидно Атанас Пачев ни е разказал.

Било е през пролетта на 1861 г. Богат турчин вдигнал голяма сватба в Тулча. На борбите поканили и Гааза (Непобедимият) Плиса Пехливан. Събрал се хиляден народ. Под писъка на зурли и думкане на тъпани един след друг напускали борбата горделиви и важни пехливани. И този път Плиса Пехливан щял да остане непобеден. Тръгнал да обикаля кръга от сеирджии, такъв бил обичаят – три пъти да обиколи кръга и ако не се яви насреща му съперник, да вземе най-голямата награда: оседлан кон, младо биче...

Ала Плиса Пехливан не бил направил още първия кръг, когато насреща му, пробивайки си път из навалищата, се развикал Стефан Пазвантчето. Плисата се надигнал на пръсти да го види сред оживената тълпа.

■ Стефан Караджа

Плисата не гледали към него, че се бил подхлъзнал и паднал случайно. Стефан се съгласил да се преборят втори път. Запищели отново зурлите, вплели мишци отново борците. И втория път Стефан проснал турчина на земята! Заптитата наскачали, искали да пребият победителя, ала неколцина смели българи измъкнали невредим Стефан. Тъй като победителят – българин, рано или късно бивал наказван със смърт, още през пролетта на 1862 г. Стефан Димов напуснал Тулча, забягнал оттатък Дунава, във Влашко, където се запознава с Хаджи Димитър. Неусетно животът на революционната организация го увеличава и двадесет и двегодишният младеж стига до Белград. В редиците на Първата българска легия Стефан Димов получава бойното си кръщение на революционер. Там се запознава с Г. С. Раковски, организатор и представител на легията пред сръбското правителство; дружи с по-стари и по-млади борци между които са Ильо войвода и Филип Тотю, Васил Левски и Христо Иванов-Големия и др. В своите мемоари Христо

Македонски пише: „В легията се запознах най-напред със Стефан Караджа, който беше малко по-млад от мене, но беше страшна хала, такъв решителен и неустрашим човек, какъвто не съм срещал и до тоя час.“

След разтурянето на Първата легия през септември 1862 г. Караджата се завърнал в Тулча, помага на помалката си сестра Пена... Сам или с други войводи преминава няколко пъти с малки чети в Стара планина и повдига духа и вярата на народа. За известно време през 1865 г. държи гостилница в Гюргево. И той като Странджата превърнал кръчмата в сборище, в средище за контакти и обединяване на хъшове. „Тук ще спомена за грижата на Караджата. – пише в спомените си поборникът Стати Попов, родом от Русе. – Не зная в младите години какъв е бил, но аз го намерих един грижлив обичан от всички момчета. Той тичаше по българските търговецки или кантори за помощ, прехрана за хъшове...“

До зимата 1866–1867 г. Караджата кръстосва между Румъния и България, за да поддържа връзки с поробените си събратя, да създава комитети за набиране на съратници. Ето как Киро Тулешков ни е описал първата си среща с Караджата от пролетта на 1866 г.: „После този дълъг разговор Караджата ми даде наставление, че ако

мога в селото (Каранасуф, Северна Добруджа) да съставя един комитет. Или ако това не мога да направя, то да забележа в селото, кои са по-интелигентните хора и като с кои ще може да се извърши подобно нещо, защото, казвах ми той, че само с ходението на чети по Балкана нищо не може да се направи, а трябва да се ходи между народа, да се агитира и да се основават комитети в секи град и село.“ Да търси съмишленици за бъдещите чети Караджата и Хаджи Димитър изпратили в Търново Юрдан Юрданов Инджето. Тези и други факти потвърждават

въстание води Караджата отново в Белград, където през есента на 1867 г. се съсредоточава голяма част от българската младеж. Във Втората българска легия Стефан Караджа получава военна подготовка, запознава се с тактиката на съвременния бой, научил се да преценява обстановката, да прави избор на позиция, да маневрира с живата сила и огъня. Отново ще цитирам Христо Македонски, сам участник в легията: „Той идеше в легията, но постоянно сновеше от Букурещ в Белград и обратно.“ На 5 февруари 1868 г. окончателно напуснал сръбската столица на път за Влашко с 460 гроша, дадени му от П. Хитов за пътни разходи.

Турция била заета с потушаването на въстанието на остров Крит и приела исканията на сръбското правителство – изтеглила гарнизоните си от сръбските крепости. В края на април 1868 г. Втората легия била разтурена, по-голямата част от българите в нея преминали във Влашко, Настанало благоприятно време за образуване на нови чети. „Приготовляваха се две чети: едната под войводството на Хаджи Димитър, а другата под това на Стефан Караджата. – четем в мемоарите на Христо Македонски. – Двете тия чети се предполагаше да тръгнат заедно да преминат Дунавът и щом стигнат Стара планина, да се разделят и да се опъят по две направления.“

Голяма подкрепа в подготовката на четата на Стефан Караджа оказал Христо Ботев. „Стефан Караджа и другарите му бяха в Браила,

Макар през 1867 г. замислените чети да не преминават Дунава, двамата войводи не се отчайват. Според проф. Ал. Бурмов Караджата бил привърженик на становището, че трябва да се вдигне въстание, макар Върховното гражданско началство да се е отказало от него. Панайот Хитов пише: „В 1867 г. аз повиках Караджата да съберем една чета и да идеме на Стара планина, но Караджата не пожела, защото аз не съм щял да обявя бунт на турците.“ И д е я т а за народно

■ Паметната плоча на Стефан Караджа

И когато пред него застанало момчето, той го изгледал пренебрежително. Младият борец препасал широките си дънесте панталони и плеснал насреща му с ръце. Под неописуемите звуци на зурлите и тъпаните борбата започнала нервно. Българите изтръпнали, ала само след четири-пет минути Стефан повалил на земята Непобедимият и го проснал по гръб...

Турците настръхнали, развивали се, че очите на

■ Паметникът в Русе

ЮНАК И ОРЕЛ В ПЛАНИНАТА

а Ботев им списваше писмата“ – твърди дядо Паничков. Четата наброявала 68 души – градинари, ратаи, безработни хъшове, даскали, чираци и калфи... Българи-емигранти от цяла Румъния, между които и по-опитни, минали през легията на Раковски в Белград, участници в Критското въстание на гърците, други били с Гарибалди в битките за освобождението на Италия.

В края на юни подготовката приключила – оръжието и боеприпасите струпали

казва след време четникът Сава Кънчев. На 5 срещу 6 юли целунали знамената и се заклели.

И тръгнала тази малка въоръжена българска войска, минала Дунава с един сал и стъпила на българския бряг – на 500 метра западно от устието на река Янтра, в землището на село Вардим, Свищовско. От там започва героичният път към безсмъртието. В село Саръяр (днес Хаджидимитрово) четниците били радушно приети от селяните; от Емин бей взели

Войводите командват, зоват „на живот и смърт!“ с голи-те саби; Караджата с няколко момчета се хвърля с устрем върху двадесетина войника, които намират смъртта си, но и войводата отново е ранен. Неприятелят не е успял да обкръжи и унищожи четата...

Оределите четници се придвижват бавно към Балкана, осъхват край Драчовската чешма, през Каткаръ и Синия кладенец стигат гората на Али онбаши. Ловджийски кучета ги откриват и насочват потерята. Позици-

ите на четата в Канлъдере са крайно неизгодни. Борците попадат между два огъня. Разделени на няколко групи, четниците не успяват да пробият обсадата. За трети път Караджата е ранен и накрая заловен. Хаджи Димитър повежда около тридесетина и по би-

лито на Стара планина на 18 юли стигат до Бузлуджа, където вражески куршум улчува смъртоносно войводата. Много е писано за жестоката разправа с оцелелите четници, за съдбата им след Освобождението. Със седем рани войводата Стефан Караджа е откаран в Търново, където военният лекар на турска служба д-р Киприел Джерахан му оказва медицинска помощ. На 13 юли по заповед от Русе Караджата е отправен за вилаетската столица. В книгата си „Зад завесата на големите скандали“ (2008) писателят Боян Драганов опровергава версията, че

Паметникът на Стефан Караджа във Варна

вести падането, на второто възраждането. Сънливия тиранин залитна на трона от думите: „Болгаристан калкът“ (България въстана) и окачи мъртвия Черковен въпрос на галваническа кука, с кое, без да иска, призна

името на робите си – призна борбата. Будния народ стресна се силно, огледа се и, като не можа да скочи на оръжие, със сълзи благослови великия подвиг на синовете си.

Той видя и усети силата си.

И още една оценка на Христо Ботев: „На всекиго от нашите читатели са паметни годините 1867 и 1868. Но трябва да е живял човек в онова време в Румъния, трябва да е бил участник или свидетел на онзи революционен възторг и на ония трогателни надежди, които въодушевяваха тогава нашата емиграция, за да може да си представи какви буйни сили загинаха, за да заключат

първия период на нашите революционни стремления.“ – такава е оценката на поета-революционер Христо Ботев за безпримерния подвиг на четниците и войводите Хаджи Димитър и Стефан Караджа.

Къщата-музей на Стефан Караджа

в мошията на братя Колини край с. Петрушан, на двадесет километра югозападно от Гюргево. Бъдещите четници един след друг се явили на сборния пункт, явили се и войводите: Стефан Караджа бил в бяло сако и панталони със сърмени ширити, а на калпака му се развявал майсторски изработено перо; Хаджи Димитър в строгия си костюм от сиво брашовско сукно; преоблекли се и четниците.

На малък крайбрежен остров положили клетвата пред двете развяти знамена и кръстосаните саби на войводите: – „Аз пред Бога и пред народа в името на нашето драгоценно Отечество заклевам се какво, че залагам и прежалвам живота си за борба с неприятелите на народа си [и] до последното издъхване ще бъда верен на тоя подвиг; няма да подлъжа и подкупя за никакво имание, щото да работя срещу народа ни, или за полза на другите, или за лична и користна полза; приемам всичките длъжности, които ми се четоха в закона. Ако не остана верен на тази клетва, Бог да ме порази изясно и юнаците да ме съдят и накажат според закона.“ – Чете клетвата Ванката Райчев, а бойците повтарят всяка дума... „Аз видях в това време, че Караджата се просълзи, а писарят, който държеше в ръката си бялата хартия, започна да трепери. Мнозина други момчета заплакаха, а вятърът започна да си играе със знамето, което плъснеше по въздуха.“ – раз-

няколко коня и коли, натоварени с провизии. В Бозалъшките ливади забелязали потеря, на височината при Караисенските лозя приели първия бой; измъкнали се, но дали две жертви. На 8 юли през нощта в бърз ход стигнали на разсъмване до Карапановата кория и потънали в дълбок сън – две деценонощия не били подвили крак за почивка. Многобройната потеря и редовна турска войска врхлетяла отгоре им. Боят продължил няколко часа: трима от четниците са смъртно поразени; прострелян в главата е Паню х. Пенев, който моли другарите му да не го оставят жив в лапите на врага; Христо Дряновски сам слага край на живота си; Караджата също е ранен, но не губи дух. Христо Македонски свидетелства: „Колко тактичен, майстор, решителен и смел беше той във време на сражение, толкова нежен и ободрителен биваше тогава, когато всички ние имаме нужда от блага дума и от припомняване величието на нашето дело, което немилостиво искаше от нас такива жертви.“

Пътят към Балкана криволичи през дерета и урви, през ниви и гори. Потерята – безбройна, в сини потури и червени фесове, ги настига в местността Дълги дол, в землището на с. Вишовград. Още по-кървава е третата битка. Редовната войска стреля точно, редиците на въстаниците оредяват, стига се до ръкопашен бой. Стотина срещу няколко хиляди!

лото на Стара планина на 18 юли стигат до Бузлуджа, където вражески куршум улчува смъртоносно войводата.

Много е писано за жестоката разправа с оцелелите четници, за съдбата им след Освобождението. Със седем рани войводата Стефан Караджа е откаран в Търново, където военният лекар на турска служба д-р Киприел Джерахан му оказва медицинска помощ. На 13 юли по заповед от Русе Караджата е отправен за вилаетската столица. В книгата си „Зад завесата на големите скандали“ (2008) писателят Боян Драганов опровергава версията, че

Паметникът в родното му село

ДАЛЕКОГЛЕДНАТА ТРЪБА НА СТЕФАН КАРАДЖА, ДАРЕНА НА МУЗЕЯ

През 2019 година дарителски жестове бяха отправени към църковния храм „Успение Богородично“ в с. Стефан Караджов и къщата-музей на Стефан Караджа. Инициативите са на различни граждани, съобщиха от община Болярово.

Много ценен и автентичен експонат бе предаден в къщата-музей „Стефан Караджа“ – далекогледна тръба притежавана от Стефан Караджа и използвана от него в битките и сраженията. Дарението е на архитект Стефан Беязов София. Той е

паметник сестрата Търна подарява далекогледната тръба на Стефан Караджа на арх. Беязов. Младият арх.

кръстен на своя дядо, който също се казвал Стефан Беязов, също е бил архитект и се е познавал със сестрата на Стефан Караджа – Търна. Арх. Беязов е автор на скицата за изграждане на паметник на Стефан Караджа, Хаджи Димитър и тяхната чета в местността „Канлъдере“ край Вишовград, открит през 1890 година. През месец юли 1904 а на тържество в местността „Канлъдере“ е присъствала и сестрата на Стефан Караджа, поканена и доведена лично от арх. Стефан Беязов. В знак на признателност към изграденния паметник сестрата Търна подарява далекогледната тръба на Стефан Караджа на арх. Беязов. Младият арх.

Беязов получава ценната вещ от сестрата на дядо си, на когото е кръстен и решава да я предаде на музея в родното му място.

Дарения бяха направени за църковния храм. Два нови свещника има там. Единият е подарък от кмета на общината Христо Христов, другият е закупен със събрани средства от продадени свещи в църквата и с дарение от 50.00 лв. направено от Радостина Иванова от с. Стефан Караджово. Емилия Иванова от гр. София е изпратила дарение от три икони. Най-големият църковен дарител за храма през 2019 е Радка Тодорова Георгиева от Ямбол, също родом от с. Стефан Караджово. С нейната благородна кауза тя промени изцяло интериора в храма. Нейната дъщеря д-р Вана Косева също се е присъединила в инициативата.

КЪРВАВОТО ХОРО — БОЯДЖИШКОТО КЛАНЕ

ТАНЯ ТСИОЛАКИДУ

17 май, още една незабравима дата от турското робство в България, защото само един робовладелец може да се разпорежда така с човешките животи, може да убива безнаказано и да решава кой ще живее, кой ще умре и кой да бъде даден на турски семейства за роб или робиня.

На този ден се навършват 144 години от Бояджишкото клане и Кървавото хоро на 50 деца от село Бояджик, Ямболско. Кървавото хоро е кулминацията на Бояджишката буна. Всичко е опожарено, разрушено, разграбено. Според исторически анализи на чужди дипломати „никой, който не е видял лично последствията от изгореното село, не може да си представи колко страшно бедствие го е сполетяло.“

На 11 май 1876 г. хората от Бояджик се събират в църковния двор да отдадат сърдечните си почести пред ликовите на първите славянски учители и равноапостоли светите братя Кирил и Методий. По време на празника владеещият околните села Едем ага нападнал

селото със своите черкези, които започнали издевателства и грабежи. За да имат време да избягат по околните села, селяните поставили стража в покрайнините на селото. По този повод било докладвано на Шефкет паша, който се намирал в Сливен, че в Бояджик се готви бунт. Така на 17 май 1876 г. той с един табор башибозуци отива в Бояджик и започва погром над селото.

Голяма част от населението се укрива в местната църква, но тя била обстрелвана със снаряди, за-

това укрилите се вътре били принудени да излязат. Започва зверското им физическо изстребление. Убити са десетки мъже, жени и деца.

В съседното село Болярско са скрити около 50 деца на възраст от 13 до 17 години, но голяма част са издадени и отведени от турците в местността Рачерски мост, след което преди да ги убият са накарани да играят хорото останало в българската история, като „Кървавото хоро“. Пашата обявил, че ако му изиграят хубаво българско хоро,

ще ги пощади.

С надежда да се спасят, младите се съгласили. Музиката засвирила и те заиграли тежко сватбено хоро. Със звуците на кавала започнало и свистенето на ятаганите, децата по едно падали посечени. Турците не позволявали на никое да напусне хорото. Така последните е трябвало да играят върху телата на своите братя, сестри или приятели... След това турските заптиета с пишов доубиват всеки от упор. След оттеглянето на турците става ясно, че един не бил доубит – раненият в корема Тодор Вълчев Русев, който успял да отхвърли телата върху себе си. Той е единственият оцелял, който разказва зловещата история за Бояджишкото кърваво хоро, което е част от историята на България по време на петте века робство.

Цялото имущество на бояджи-чени станало плячка на башибозу-

ците. Девойките и жените, които не са избити са озлочествени и дадени на турски семейства за робини.

Бояджишкото клане е определено от историците като трето по броя на жертвите след Баташкото и Старозагорското и като второ по жестокост клане след Баташкото.

Сред убитите е и дядото на великия българин, изобретил компютъра – Джон Атанасов. Неговият баща по чудо оцелява. Куршумът, убил дядото, оставя белег на главата на петмесечния Иван, оцелял в прегръдките на бащата си. Той спасява детето си с цената на своя живот...

Днес някои продажни безродници се опитват да омаловажат ТУРСКОТО РОБСТВО и дори да го обявят за несъществуващо! Под диктовката на продали се на Анкара политици, депутати и министри, се пренаписват учебниците по история и литература и промиват мозъците на нашите деца. „Робство е нямало, имало е някакво османско присъствие и българинът е живял добре и спокойно“??? А една мастита писателка-османистка, агент-доносник на ДС, се опита да ни убеди, че „турският спяхия не бил чак толкова лош и вреден човек“!?!/...

Всъщност, това цял планове-те „Йозал“ и доктрината „Дълес“ – народ без историческа памет, без добро образование, с ниска култура, народ на слуги и безотечественици... (Тракийско дружество „Яни Попов“ – Созопол)

ВЪЛКО КИЧУКЯ – ОЩЕ ЕДИН РЕВОЛЮЦИОНЕР ОТ ШИШМАНОВЦИ

ГЕОРГИ МИТРИНОВ

Сред плеядата революционни дейатели от Среднородопието свое достойно място заема Вълко Райчев Шишманов – Кичукя. Навършиха се 145 години от рождението му. Роден е през 1875 г. с. Карлуково, Ахъчелебийско (дн. Славейно, Смолянско). Представител е на рода Шишманови, дал най-много революционни дейци от селото. Пада се първи братовчед на братята Пею и Вълко Иванови Шишманови – изявени революционни водачи от Среднородопието. Първоначално се занимава с дюлгерство – занаят, усвоен по наследство от баща му. Работи с карлуковска дюлгерска чета в Стара Загора, а по-късно се изявява като строителен предприемач в Пловдив, където имал и собствена къща. По негова инициатива на 17.06.1912 г. в града е основана първата в България строително-производителна кооперация. През 1911 г. се оженва за една от дъщерите на среднородопския възрожденски и революционен деятел от с. Карлуково поп Емануил Тодоров Беев.

От 1900 г. е член на местната революционна организация, подразделение на ВМОРО. На следващата година била образувана карлуковска чета, в която се включили братята му Стою и Иван. Никола Пеев Шишманов бил знаменосец, а Вълко Райчев Шишманов – войвода. По внушение на Пею Шишманов отслужва военната си служба в свободна България. Доброволно се записва в 23-ти Шипченски полк в Казанлък. Произведен е в чин подофицер. Добива добра военна подготовка, което е от голяма важност за по-нататъшната му революционна дейност. Както отбелязват изследователите, имал влечение към военното дело. За периода от 1900 до 1913 г. Вълко Райчев Шишманов взема участие

във всички наказателни акции на организацията. В революционната си дейност се проявил с организаторски качества. В Стара Загора обучавал карлуковски младежи занаятчи да боравят с оръжие. През 1901–1902 г. и през 1903 г. провежда обучение на четниците и населението от селата Карлуково и Петково в района на първото село и в по-отдалечени местности.

През 1903 г., в навечерието на Илинденско-Преображенското въстание е изпратен от войводата Пею Шишманов в Стара Загора, Казанлък, Чирпан и Пловдив с цел набавяне на оръжие, поради липса на такова. На Родопския конгрес, състоял се на 6 юни 1903 г. в местността Свети Дух край с. Карлуково е избран за войвода на Първи участък в Ахъчелебийски революционен район, обхващащ селата Карлуково, Петково, Давидково. Под негово ръководство е най-многобройната среднородопска чета. През есента на същата година Кичукя е част от новосформирана чета, която на 1 ноември 1903 г. напада турската митница в местността Каракулас. След Илинденско-Преображенското въстание оставането му в родното село става невъзможно и той се премества с две свои по-малки сестри в с. Борово, дн. община Лъки, на българска територия.

През периода 1904–1908 г. Вълко Райчев Шишманов активно се включва в борбата срещу нароилите се чети на самозвани комити, занимаващи се и с разбойничество, като Хвойню, Лакудата и др. За съжаление, революционната организация не успява да прекрати дейността им. В навечерието на Балканската война (1912–1913 г.) Карлуковската доброволческа чета, която наброява близо 200 четника, е причислена към Чет-

върта погранична рота на 21-ви Средногорски пехотен полк. Първ помощник на войводата Пею Шишманов е братовчед му Вълко Райчев Шишманов.

Четата стига в победния си ход до гр. Гюмюрджина, където е разформирована, освобождавайки по пътя си села в Смолянско, Ардинско, Маданско, Ксантийско, Гюмюрджинско. През зловещата за българския народ 1913 г. карлуковци организират отново чета, която да спре нахлуващия от изток към Среднородопието башибозук. Ръководството на отбраната на селата по поречието на р. Малка Арда е поверено на Вълко Райчев Шишманов – Кичукя. До идването на българска войска отбраната се осъществява на широк фронт от връх Кокошка над с. Баните, през прохода Керез гедик над Стоянов мост, по върховете на планинската верига северно от с. Върбина, до района южно от селата

Карлуково и Петково, по билата на Чоарни воарх и Студенец. Въпреки малобройността си, четниците се справят с опазването на родния край от разорение.

Жизненият път на революционера приключва през Първата световна война. Като старши подофицер е мобилизиран в 59-ти Одрински полк, разположен на фронтната линия на Кота 1050 при завоя на р. Черна в Македония, където се водят кръвопролитни боеве. Загива в сражение през ноември, 1916 г., когато са едни от най-ожесточените съглашенски бомбардировки и атаки срещу българските позиции.

Съвременниците и съратниците на Вълко Райчев Шишманов – Кичукя го описват като дисциплиниран, енергичен и отдаден на борбата за освобождение революционер. Отбелязват неговото безстрашие и твърдост при затягане на дисциплината сред четниците и членовете на революционната организация. Все добродетели, които му отреждат достойно място в редовете на революционните дейци, участници в борбите за освобождение на родния край от османско владичество. Показателен е текстът на едно удостоверение, дадено му от ръководството на революционната организация в Среднородопието.

ВМРО – №8/5.2.1904 – Центр. Родопи Удостоверение

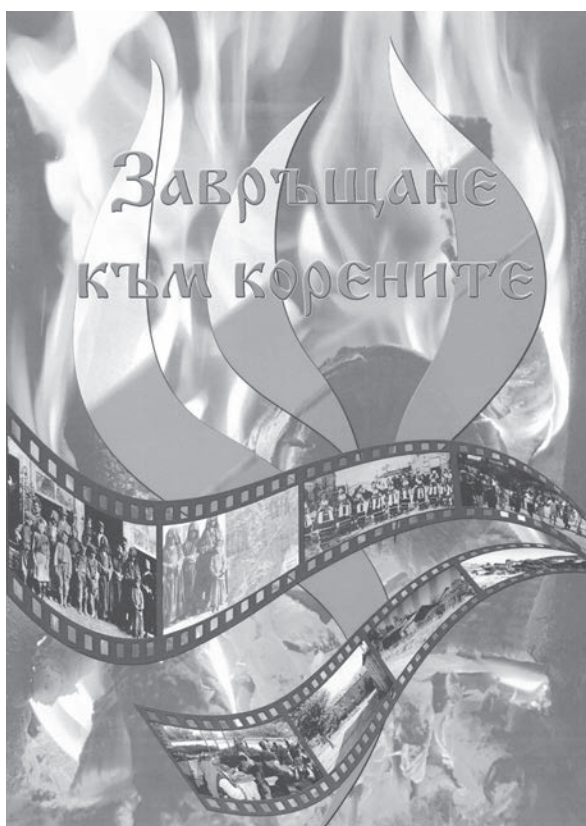
Вътрешната тайна револ. МО организация от район Централни Родопи (Ахъчелебийско, Скененско и Гюмюрджинско) дава настоящето на Вълко Райчев от с. Карлуково, Ахъчелебийско, Одрински вилает, за удостоверение, че той действително е бил като четник в нашия район от 5 юни до 4 ноември същата година и ние, членовете на управителния съвет, потвърждаваме за неговата честност и акуратност от горната дата до м. ноември, докато е бил в Турция.

От Управителното тяло на Район „Централни Родопи“.

КЪМ ПОТОМЦИТЕ НА ТРАКИЙСКИ И МАЛОАЗИЙСКИ БЕЖАНЦИ

Във връзка с настъпилата епидемична обстановка в страната и превантивните мерки за борба със заболяването „Коронавирус (КОВИД-19)“ и овладяването на епидемията Тракийско сдружение „Национална инициатива „Завръщане към корените“ и „По обратния път на дедите ни“ отложи за неопределено време провеждането на всички свои инициативи – Национална инициатива – среща „Завръщане към корените“ 2020 в Ивайловград, церемониите за награждаване на участниците в Националния конкурс за есе, разказ за ученици на тема „Завръщане към корените“, Националния пленер за рисунки за ученици на тема „Моето родословно дърво“, Националната инициатива „И в добро и зло помагали си дедите ни“, Националната инициатива – експедиция „По обратния път на дедите ни“. Допълнително ще известим за новите дати за провеждане на инициативите.

Благодарим Ви, за съпричастността и готовността за участие!
Бъдете здрави и успешни!

БЛАГОДАРНОСТ

Здравейте приятели,
Искам чрез страниците на вестника да благодаря на всички тракийци, които гласуваха във фейсбук за конкурса за детска рисунка „С книгите е весело – историите оживяват!“, организиран от градска библиотека „Пеньо Пенев“ – Димитровград.
Благодарение на вашата безрезервна подкрепа, шестгодишната Ния-Софи от Димитровград спечели първо място в своята възрастова група.
За да не пропусна някого, изказвам нашата благодарност чрез вестник „Тракия“.
Безкрайно сме щастливи от този успех! Много ме радва и факта, че това се случва именно

в навечерието на 24 май и нашата дъщеря сама изяви желание да се запише в детския отдел на библиотеката.

Понеже е участвала в други тракийски прояви и знае за случилото се на Илиева нива, в навечерието на деня на тракийското дете, от нейно име изразявам изричното и желание да посвети тази победа на всички онези деца, които „са загинали отдавна и повече няма да рисуват и четат книжки“, както сама каза тя.

Нека не забравяме този ден! Да помним и разказваме история!

С уважение и признателност: Десислава Костова

ПОЧИНА НАРОДНАТА ПЕВИЦА ХРИСТИНА ЛЮТОВА

След дълго боледуване ни напусна изпълнителката на „Планино, Стара планино“ Христина Лютова. За скръбната вест съобщиха от Лондон дъщеря ѝ Марияна Павлова.

Христина Лютова е родена на 24 май 1940 г. в Смолян, надарена с богата музикалност, артистичност и забележителен алтов тембър, тя е певица със завидно гласообразуване и характерен стил. Творческата и кариера започва на 20 години, тя става една от основателките на ансамбъл „Родопа“

в родния и град, като професионална певица – солистка. През 1967 г. е приета в ансамбъл „Филип Кутев“, където работи една година и пак се връща в „Родопа“, за да остане там 30 години. Тя създава уникалното по рода си трио от контра алти „Родопа“, където пее и нейната дъщеря Марияна. Дълго време е солистка и на хор „Големите

български гласове“ с диригент Здравко Михайлов. В кариерата си събрала и запазила над 400 песни. От тях в Златния фонд на БНР се пазят над 20.

Последното желание на родопската народна певица Христина Лютова е да бъде кремирана и прахът ѝ да разпръснат над Кайнадина в Смолян.

Поклон!

МУЗЕЯТ В КЪРДЖАЛИ ОТВОРИ ВРАТИ

Регионалният исторически музей отвори врати на 19 май. Това съобщи неговият директор Даниела Коджаманова.

„Ще бъдат спазвани всички противоепидемични изисквания, ще се извършва дезинфекция на всеки три часа, посетителите ще бъдат помолени да бъдат с маски, определили сме ходова линия, така че да не се засичат потоците. Ще бъде въведен допуск на не повече от трима-четирима посетители в зала, за да се спазва социалната дистанция между тях“, обясни директорът на музея.

По думите и за времето, когато музеят е бил затворен, финансовите загуби се измерват в пъти. „Ако собствените ни приходи за миналата година до края на май са били в размер на 10 700 лева, то към 13 май тази година те са 1100 лева. Над 10 пъти е спада на приходи от входни такси и беседи“, коментира Даниела Коджаманова. Това, според нея, означава невъзможност за реализация на дейности като издателска дейност, затруднения при организацията на временни изложби и др. Важното е обаче, че музеите заработиха, подчерта Коджаманова.

В ход била организацията на едно събитие по повод Международния ден на музеите и 24 май. „Идеята ни е да направим едно публично представяне на виртуалната разходка из залите на музея и галерията с присъствието на автора на този толкова ценен продукт – Иван Атанасов от Пловдив. Всичко това ще стане в двора на музея, за да бъдат хората спокойни. Датата ще бъде определена допълнително“, разказа Даниела Коджаманова.

Тя съобщи още, че от 11 май, когато бе отворен за посетители музея на открито Перперикон, е проявен изключителен интерес към скалния град на траките. По думите ѝ само за събота и неделя първата седмица на паркинга под Перперикон е имало над 50 автомобили, а приходите за тези два дни са 2000 лева.

Честито!

Централното ръководство на
Съюза на тракийските дружества
в България и редакционната колегия на
вестник „Тракия“ честитят на рождениците
на Съюза през месец юни:

Елена Мурджева – Поморие.....3 юни 1942 г.
Василка Вангелова – Свиленград.....3 юни 1958 г.
Цонка Трайкова – Пловдив.....6 юни 1940 г.
Красимира Иванова – Харманли.....9 юни 1974 г.
Цонка Трифонова – Пловдив.....9 юни 1940 г.
Кирил Йорданов – Варна.....14 юни 1956 г.
Анка Лаптева – Павликени.....15 юни 1940 г.
проф. Стати Статев – София.....19 юни 1955 г.
Иванка Шивачева – Средец.....26 юни 1935 г.
Петър Янев – Бяла.....23 юни 1943 г.
Ели Водничаров – Асеновград.....24 юни 1960 г.
Геновева Божкова – Русе.....25 юни 1967 г.
Мариана Алексова – Пловдив.....26 юни 1954 г.
Паунка Славова – Твърдица.....28 юни 1940 г.
Николай Димитров – София.....28 юни 1965 г.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталожен
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, д-р Ваня ИВАНОВА, проф. Иван ФИЛЧЕВ,
Елена АЛЕКОВА и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC:STSABGSG
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044;
Златка ЯНЕВА (Сливен) – 0897601560; Анета ГЕОРГИЕВА (Хасково) – 0894 044 420; Веска ЛАМБОВА (Шумен) – 0877 71 85 03;
Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Светилище и край Хухла

Голям култов комплекс край ивайловградското село, където Арда напуска Родопите

ИВАН БУНКОВ

Значим духовен център, част от по-голям култов комплекс, който е обслужвал региона около Адрианополис, днешният Одрин, е разкрит на територията на късноантичната и средновековна крепост в местността „Балък дере“ в землището на село Хухла в община Ивайловград. Това съобщиха археолози още в края на изключително успешното за тях лято на 2019 г. По време на разкопките изследователите попаднаха на находка, която сочи пътя към най-ранната история на крепостта. Намерен е фрагмент от надпис на старогръцки език върху мраморна колона, дарен в светилището. Текстът е разчетен от Николай Шаранков и гласи: „На добър час господарю А...“.

Откриването на такъв надпис върху мраморна колона е доказателство за това, че светилището е от епохата на античността и е в най-ранните пластове на крепостта. Но този надпис ни поставя въпроса, който трябва да решим в проучванията си напред - на кой бог е посветено светилището тук? На Асклепий или Аполон, на които са намерени посветителни плочи в околните села?

Другият въпрос, който възниква е местно ли е, регионално, или светилище на югоизтока е бил този център? Знаем, че на местни не се даряват надписи върху колони.

„Самата колона и откритите археологически паметници ни дават основание да предполагаем, че

сме попаднали на значим духовен център, съществувал успоредно с вилата „Армира“, който е част от по-голям комплекс, обслужвал региона около Адрианополис. Може да се каже, че неизвестният досега на науката комплекс е бил реалност значително преди римската епоха, още по времето на древните траки. Така че сме на път да открием един от най-големите и влиятелни култови центрове на югоизтока“, казва ръководителят на проучването Ивайло Кънев, главен уредник в НИМ-София.

Разкопките на „Калето на Хухла“ са започнали през 2004 г. и с частични прекъсвания продължават вече 12-ти сезон. Този сезон археолозите съсредоточиха усилията си в южната част на крепостта, в терена между откритата през 2010 г. улица и крепостната стена.

„През целия период на проучване ни впечатлиха две неща – под чертава Ивайло Кънев. – Първо, наличието на артефакти, свързани с българската средновековна държава от времето на цар Симеон. Т.е. тук е най-южната точка на Балканите, където открихме следи от старобългарската култура!“

И второ – изключителният аристократизъм, който се излъчва от архитектурата, нехарактерен за планинските калета. Например - улица с канализация; мощни зидове на сградата, измазани с фин бял хоросан; цялата крепост е застлана с плочи; необичайно множество мраморни колони с мраморни основи; липса на защитни кули и т.н.

Самият подход до върха е терасиран и все още са запазени следи от големи сгради по тези тераси. Тези наблюдения ни дадоха основание да предполагаем, че на терена е имало значим културен период на съществуване преди построяването на крепостта през IV в.

В процеса на проучването се откриха една сериозна група паметници от II-III в. като, освен споменатите мраморни колони, се откриха: монети, фрагмент от триредов надпис, фрагмент от античен релеф, с което се потвърдиха нашите съмнения за наличието на антична структура в основата на крепостта. Основното предположение бе за наличието на антично светилище, защото всички архитектурни декорации, напомнящи за езичеството, бяха много целенасочено заличени. На терена се вижда как умишлено е унищожаван споменът за периода преди християнството.“

До сега в разкопките на обекта, който е на последната гънка на Родопите, там където Арда напуска планината и поема по равнината към Одрин, са регистрирани над 800 артефакта. Ще изброим по важните – керамични съдове, пълен комплект бронзови теглилки, монети, маркиращи съществуването на крепостта през вековете, върхове на стрели, копия, предмети на бита, тежести за станове и рибарски мрежи както и шест колективни монетни находки. Едната от тях се състои от над 230 бронзови монети, а друга – от златни предреформени монети на император Александър I Комнин.

Така на практика са установени основните периоди от функционирането на крепостта, която е създадена в средата на IV в. и е част от веригата крепости, охранявали новата римска столица Константинопол. Тя играе

важна роля по пътя през Родопите по Арда към Одрин. Нейните функции затихват след 1204 г., когато кръстоносците превземат Константинопол, с което се променя геополитическата конюнктура в Югоизточна Европа. До сега проучванията на обекта се финансираха от Министерството на културата и от община Ивайловград. Общината помагаше и с битовото настаняване и устройване на участниците в разкопките, защото знае и цени ролята на историческото наследство. Но в случая, с новото разкритие на крепостта е необходимо силно финансово рамо и от държавата, а и от спонсори, за да може бързо и в пълнота да се разкрие поне част от светилищния комплекс, за които има податки и от други находки в землището на село Хухла.

Разкриването на култовия комплекс ще предизвика още по-голям туристически интерес не само в България, но и в Гърция и Турция, чиито гранични области някога са влизали в района на светилището. А граничният контролно-пропускателен пункт за Гърция е само на километър от калето на Хухла.

